

HÁBORÚBAN HALLGATNAK A MÚZSÁK?

CHIOVINI FERENC MURÁLIS MŰVÉSZETÉNEK ISMERETLEN ALKOTÁSAI:

AZ ÉSZAK-ERDÉLYI HATÁRVADÁSZ-LAKTANYÁK FRESKÓI, TERVEI ÉS DOKUMENTUMAI

*Kiállítási katalógus
Budapest, 2026*

Második, bővített kiadás

HÁBORÚBAN HALLGATNAK A MÚZSÁK?

A címadó – Cicero nyomán keletkezett – klasszikus szállóige „*inter arma silent musae*” végén a kérdőjel nem elírás vagy véletlen műve. Jelen katalógus ugyanis Chiovini Ferenc mindeddig ismeretlen, a II. világháború alatt, az 1940-es évek első felében az észak-erdélyi határvadász-laktanyákba készített freskóiról fennmaradt fotókat és vázlatokat mutatja be. A katalógussal párhuzamosan a Rendvédelem-történeti Füzetek (*Acta Historiae Praesidii Ordinis*) XXXV. évfolyam 69-70., 2025. évi számában megjelenő, Hatvani István Gáborral közösen írt tanulmányunkban feltárjuk, hogy a határvadász-laktanyák freskói nemcsak Chiovini későbbi, történelmi tárgyú alkotásainak ikonográfiai gyökereihez kulcsfontosságú források, hanem a korszak kiemelkedő példái is egyben. Mindezek új perspektívát nyitnak a művész életműve jobb megismeréséhez, értelmezéséhez, belső összefüggéseinek feltárásához, egyben rávilágítanak a murális és táblaképi alkotásai közötti motívumvándorlás jelentőségére.

A több évre kiterjedő megbízások során Chiovini festői programja szorosan kapcsolódott a Magyar Királyi Honvédség identitáspolitikai narratíváihoz. A határvédelem romantikus-militáris képi világában meghatározó szerepet játszott az Árpád-kori gyepűrendszer, a végvári és a kuruc hagyomány, különösen a székelyek helytállásának megjelenítése. Ebbe a sorba illeszthetők a Magyarország hadtörténetében kiemelkedő hadvezérek: a 15. században a törökverő Hunyadi János, valamint az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc legendás tábornoka, Bem apó és Csetz János személyének középpontba helyezése, akiknek tevékenysége Erdélyben meghatározó volt. A fentiekén kívül még további, népeleti ihletésű jeleneteket is ábrázolt a művész. Az ezekkel a motívumokkal tervezett borsai, majd később a borgóprundi kaszárnyaépületek belső tereit díszítő falfestmények egyedinek mondhatók, hiszen a korszak murális művészete főként templomi és középületi megbízásokhoz kötődött. Bár a freskók napjainkra megsemmisültek, így többé már nem láthatók, mégis fennmaradtak a katalógusban közlésre kerülő falfestmények fotói és vázlatai.

Ezekből rekonstruálható az ikonográfiai programjuk. Kapcsolatrendszerük alapján pedig a magyar művészettörténetben fontos helyet foglalnak el és a korszak murális festészetének sajátos vonulatát képviselik.

A kiállítás anyaga igazi kuriózum. Az érdeklődő nagyközönségnek ugyanis első alkalommal nyílik lehetősége arra, hogy megtekintse Chiovini Ferencnek a több mint 80 évvel ezelőtt, az észak-erdélyi határvadász-laktanyák (Borsa, Borgóprund, Tihuca, Gyimes, Gyergyótölgyes, Tusnád) részére készült freskók fotóit és terveit, valamint a hozzájuk kapcsolódó kortörténeti dokumentumokat, vázlatokat, archív fotókat.

Dr. Kertész Róbert régész, történész, a szolnoki Damjanich János Múzeum korábbi igazgatója

CHIOVINI FERENC Besenyszögön született 1899-ben. Itt érik első meghatározó vizuális élményei, a szikes legelők, a tikkadtan pihenő gulya, az esetlen nyarakon könnyen kipattanó tűzek. Szolnokon érettségizett, majd 1917-ben az olasz frontra került, ahol vázlatfüzeteiben örököltette meg a katonaélet mindennapjait. 1924-ben szerzett diplomát a Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskolán, mesterei Rudnay Gyula és Balló Ede voltak. Nyaranta Vágó Pál főiskolások számára szervezett művésztelepén dolgozott Jászapátin. 1926-tól vendég-, majd 10 évre rá törzstagja lett a Szolnoki Művésztelepnek. Az 1930-as években olajfesték helyett elsősorban temperát használt alkotásaihoz.

Számos alkalommal állított ki Olaszországban, majd 1935–36-ban a Római Magyar Akadémia ösztöndijasa lett. Itt készült műveit III. Viktor Emánuel olasz király is megtekintette. Ezzel párhuzamosan a Római Királyi Szépművészeti Akadémia freskófestészeti tanszékének vezetője Ferruccio Ferrazzi mester freskófestészeti tanfolyamán vett részt, aki marasztalta Rómában.

Önarckép (1936, 60x50 olaj, vászon, j.j.l.)

Festészetében – a II. világháborút megelőzően – meghatározóak voltak a szakrális munkák. Mikor megkapta a jászszentandrási Szent Kereszt felmagasztalása templom freskóira a megbízást, barátját, Aba-Novák Vilmost kérte fel társaul (1933). A szolnoki Újvárosi Temetői Szentlélek templom freskóit ő, az ornamentikákat felesége, Wegling Irén festőművésznő festette (1936).

Freskókkal díszítette még a békésszentandrási Szent András plébániatemplomot (1939) és szekkókkal Cegléden a Szent Kereszt Felmagasztalása templomot (1955). 1938-ban a Szt. István emlékévben miniszteri elismerésben részesült Szent István térítő útja c. pályaművéért.

A háború végét követő változások miatt fel kellett hagynia azzal a nagyszabású egyházművészettel, amit mindaddig folytatott. Monumentalitásra való igényét a *plein air* festészetében teljesítette ki.

A *plein air* hagyományos módszereinek felhasználásával, a megfigyelés és látomás váltakozásával az „ősi Alföld monumentálisát” örököltte meg. A kocsit aranyló porát,

a lovak erőtl duzzadó testét, a tehének nyugalmát, a Hortobágy elmosódó horizontja fölé emelkedő itatók magasban nyugvó gémit, az éggel összeérő folyó kékjét, a házak falán felizzó lemenő nap fényét, a mélán elnyúló alföldi tájra ráboruló ég végtelenségét, de a vásárok vidám népét, a körhinta körül settenkedő gyerekeket, a vízparti csónakokból halászokat festette évszakokon és évtizedeken át.

Festményeit realizmus, mély, tüzes, élénk színek, erős színellentétek, és expresszív kifejezőmód jellemzik. A vizuális igazságok festője volt.

Élete végéig szorosan kötődött a Szolnoki Művésztelephez, nagy hatással volt a későbbi fiatal festőkre, a telephez kapcsolódó művész-közösség motorjává, doyenjévé vált, haláláig aktívan alkotott.

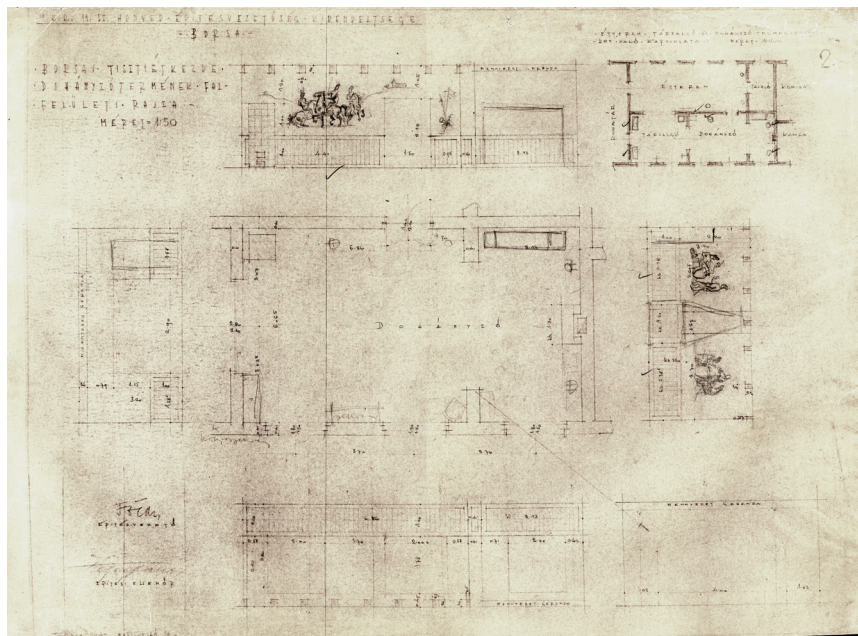
Munkácsy Mihály – Pro Urbe díjas Érdemes Művész; alapító tagja a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatnak, és a Nemzeti Szalon Művészeti Egyesületnek.

Nem lehet a művészet tárgya amiben nincs humánus!

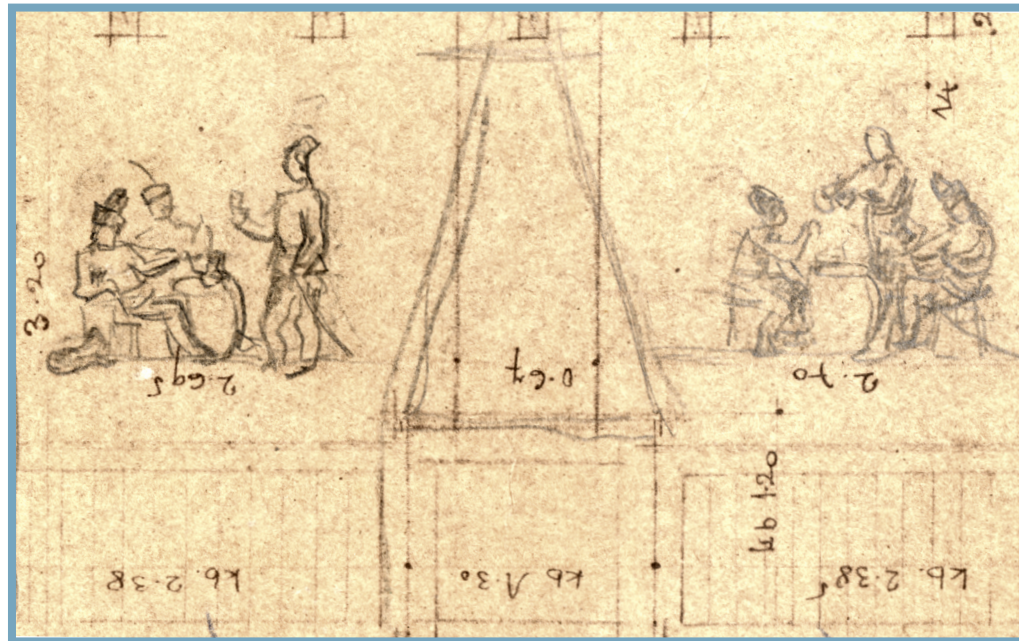
Chiovini Ferenc

Nemzeti képzőművészetünk igen fontos fejezete az, amit Te tettél; piktúránk összképében olyan hangvételt képviselsz, amelynek sajátosságai nélkül művelődésünk önálló karakterrel nem rendelkezne. Hála Neked következeteségedért, a szolnoki és környékbeli motívumokért, azért az érzékenységedért, mellyel magyar hazánk szívének dobogását kifejezted.

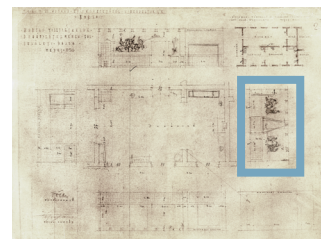
Pogány Ö. Gábor, művészettörténész, a Magyar Nemzeti Galéria alapító főigazgatója

1. kép. A borsai határvadász-laktanya tisztai étkezdéje:
 az étterem, társalgó- és dohányzóterem alaprajza – kinagyítva a dohányzóhelyiség.
 Az épület falfelületi rajzaira Chiovini Ferenc leadott és jóváhagyott tervei,
 a Magyar Királyi 11. számú Honvéd Építésvezetőség Kirendeltsége számára, 1:50-es méretarányban
 (1942.08.16.) (487-658-as sorszámú tervdokumentáció, 2. oldal, forrás: Chiovini családi archívum)

2. kép. A dohányzó rövidebb (társalgóval szemkötti) oldalfalának ívjelenet terve (az 1. kép kivágata)

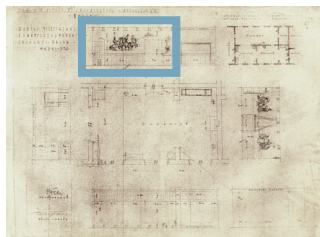
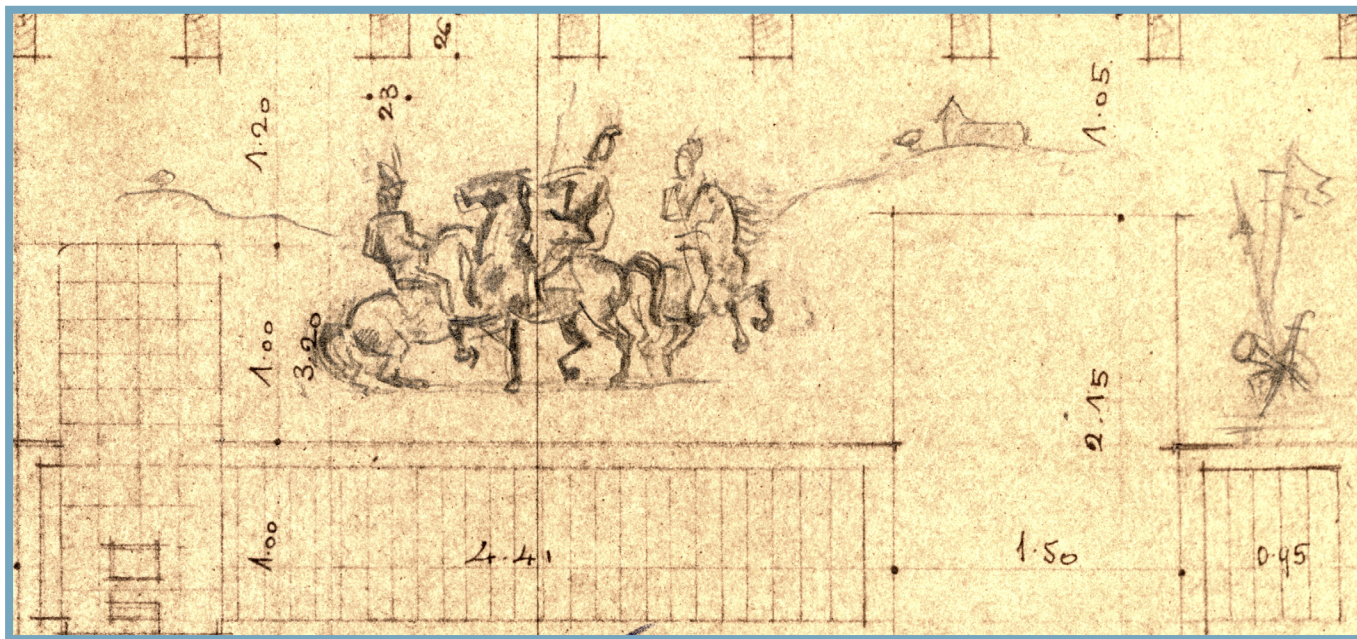

3. kép. A borsai határvadász-laktanya dohányzó rövidebb (társalgóval szemközi) oldalfalának bal oldalára készült, ivójelenetet ábrázoló freskó kartonja

4. kép. A borsai határvadász-laktanya dohányzó rövidebb (társalgóval szemközti) oldalfalának jobb oldalára készült ivójelenet

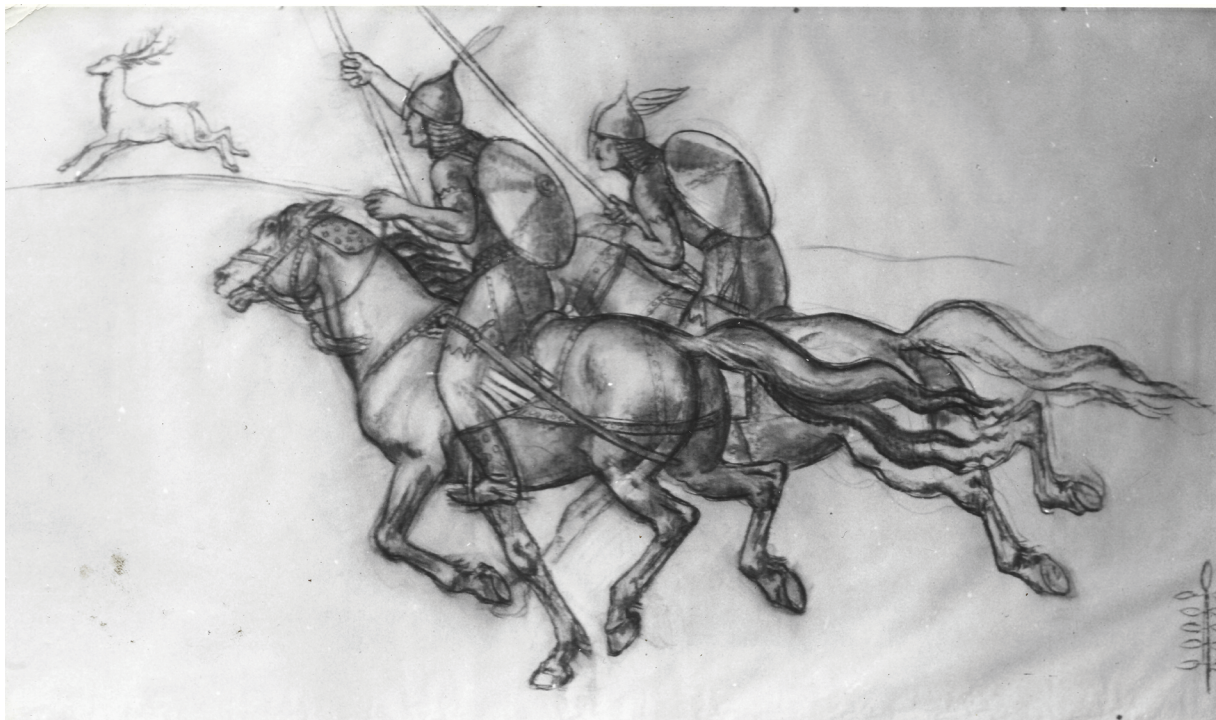
5. kép. A dohányzó étterem felöli oldalfalának lovaskompozíció terve (az 1. kép kivágata)

6. kép. Chiovini Ferenc: Kurucok
(42×30 cm, tempera, karton,
Besenyszög Város Önkormányzatának tulajdona,
megtekinthető a város Chiovini termében)

7. kép. A borsai határvadász-laktanya dohányzó étterem felöli
oldalfalára szánt lovaskompozíció kartonja

8. kép. A csodaszarvast üldöző Hunor és Magor
– a borsai határvadász-laktanyába készült freskó kartonja

9. kép. Kártyázó katonák – a borsai határ vadász-laktanyába készült freskó kartonja

10. kép. A borsai határvadász-laktanya elkészült freskójának fotója: Lovas sereg

11. kép. Chiovini Ferenc befejezetlen lovas rajza,
amely tematikájában kapcsolódik a határvadász-laktanyák freskóterveihez

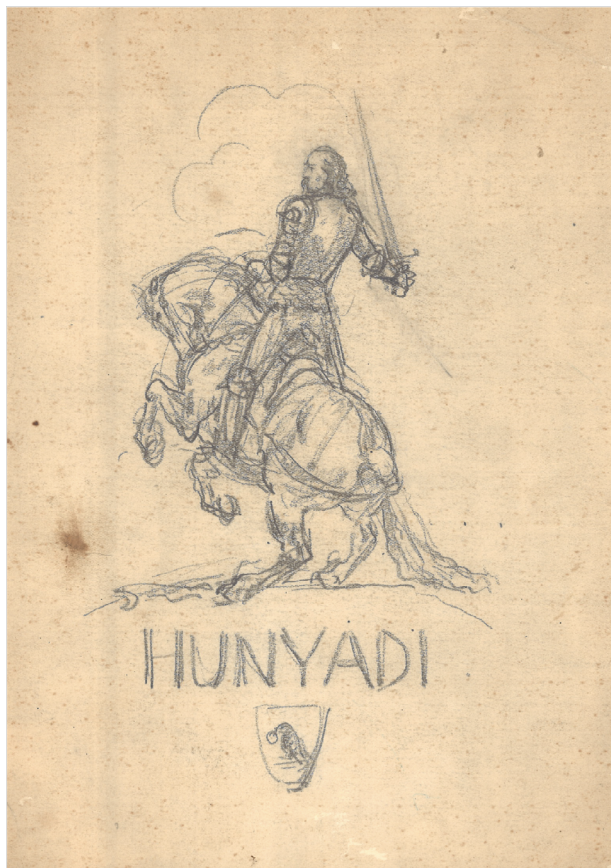
12. kép. Chiovini Ferenc: Székely gyepűőrs
(50×36 cm, olaj, karton, befejezetlen, a Chiovini család tulajdona),
amely tematikájában kapcsolódik a határvasász-laktanyák freskóterveihez

13. kép. A borgóprundi határvadász-laktanya tiszti kaszinó étkezde épületébe készült, Étekhordók című freskó kartonjáról készült fotó. Hátoldalon a következő szöveg: „A kislány fejét Chiovini Márta [a festő lánya] rajzolta”.

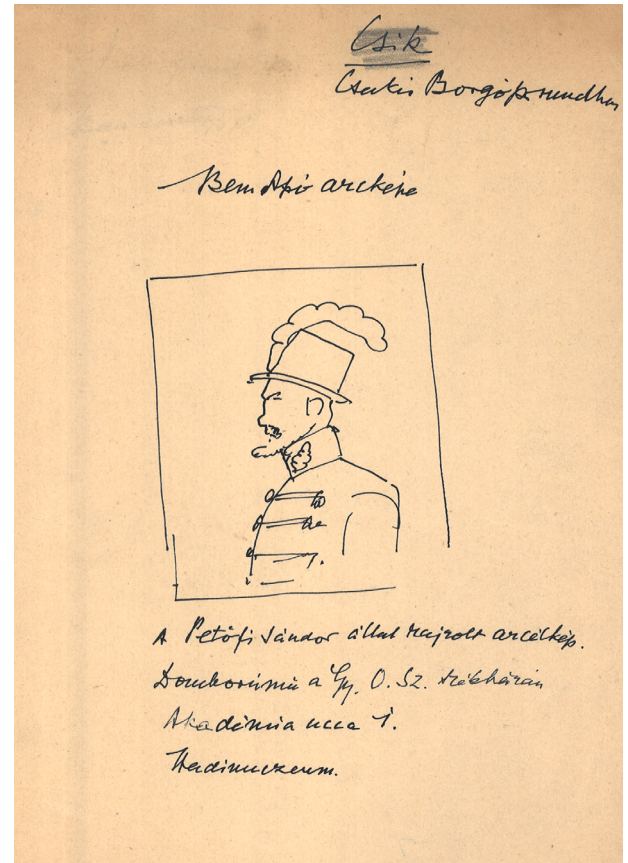
14. kép. A borgóprundi határvadász-laktanya
tishti kaszinó étkezdéjében elkészült,
Étekhordók című freskó fotója

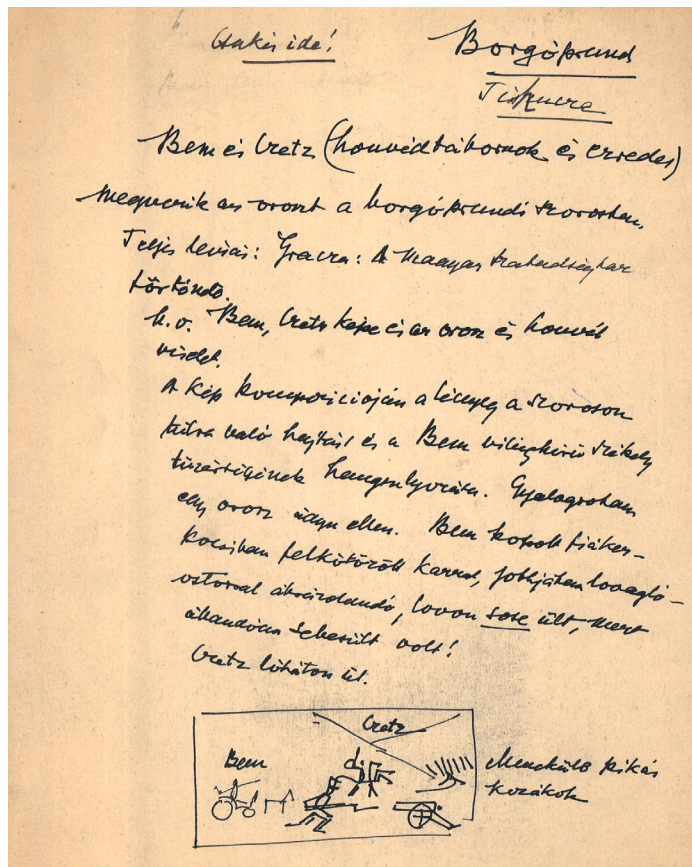

15. kép. Hunyadi a család hollós címerével –
Chiovini Ferenc vázlata az észak-erdélyi
határvadász-laktanyák részére

Csik
 Csakis Borgóprund
 Bem Apó arcképe
 A Petőfi Sándor által rajzolt arckép.
 Domborúmű a Gy. O. Sz. Székházán
 Akadémia ucca 1
 Hadimuzeum.

16. kép. Petőfi Sándor rajza által inspirált
 Bem apó arcképe, Chiovini Ferenc vázlata

Csakis ide! Borgóprund, Tihucza

Bem és Czetz (honvédtábornok és ezredes) megverik az orosz a borgóprundi szorosban.

Teljes leírás: Gracza: a magyar szabadságharc története.

Bem, Czetz képe és az orosz és honvéd viselet.

A kép kompozícióján a lényeg a szoroson túlra való hajtás és a Bem világhírű székely tűzérének hangsúlyozása. Gyalogroham egy orosz ágyú ellen. Bem kopott fiákerkocsiban felkötözött karral, jobbátan lovaglóstórral ábrázolandó, lovon sose ült, mert állandóan sebesült volt! Czecz lóháton ül.

Elmenekülő pikás kocsik.

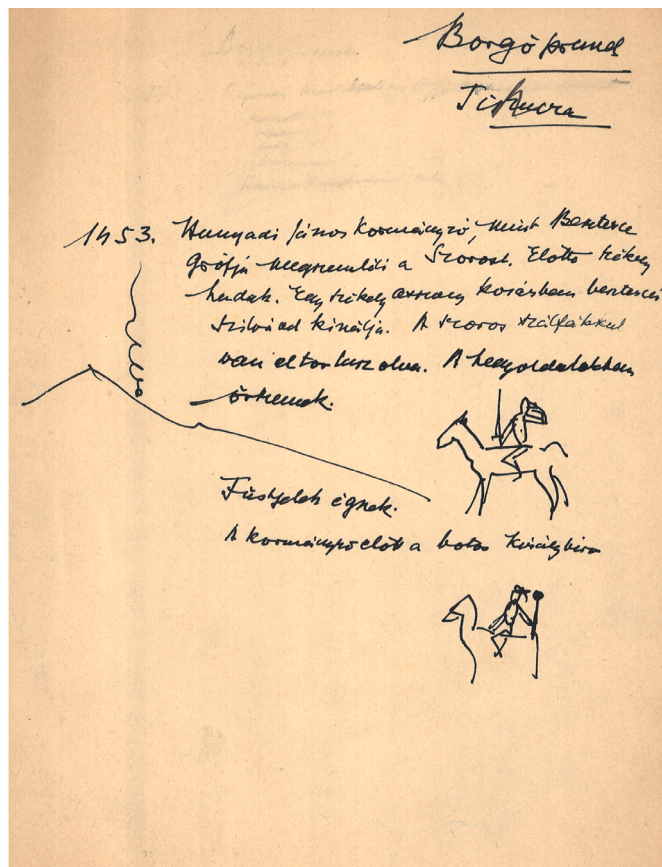
17. kép. Vázlat a borgóprundi szorosban lezajlott csatához

Borgóprund
Tihucza

1530. Petru moldvai vajda betör Csikba.
Székely templomvárat védenek székelyek.

18. kép. Székely erődtemplom
Chiovin Ferenc stilizált vázlatán

Borgóprund

Tihucra

1453. Hunyadi János kormányzó,
mint Beszterce Grófja, megsemmíti a
Szorost. Előtte székely hadak. Egy székely
asszony kosárban besztercei szil-
vával kínálja. A szoros szálfaikkal van
eltörleszve. A hegyoldalakban őrszemek.

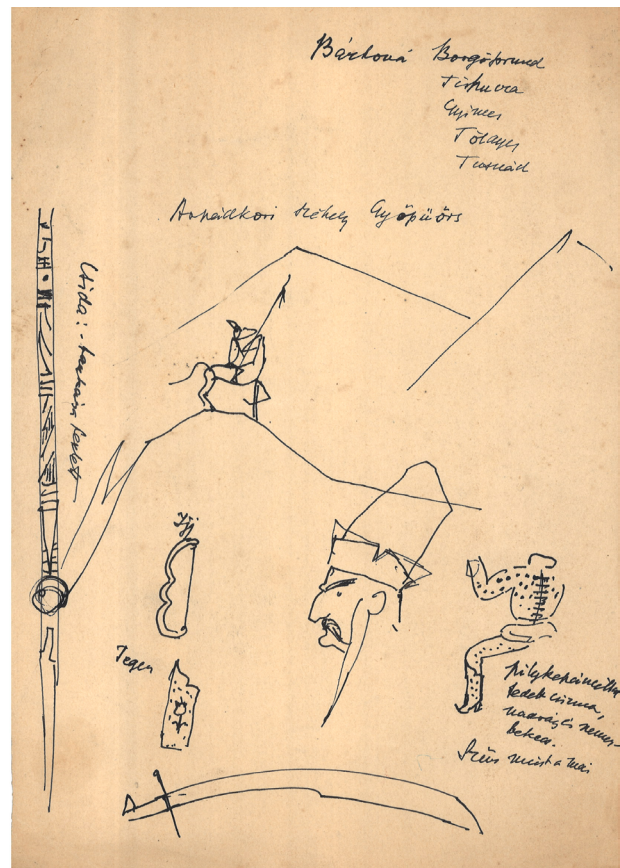
Füstjelek égneek.

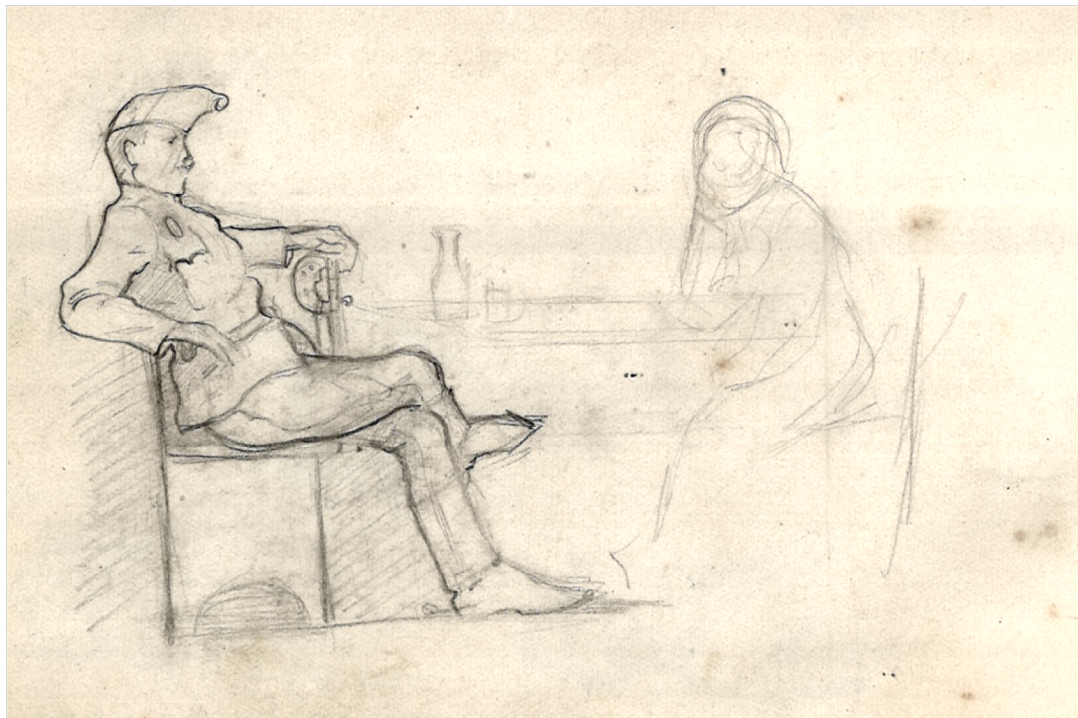
A kormányzó előtt a botos királybíró.

19. kép. Chiovini Ferenc Hunyadi János
témájú vázlata – az észak-erdélyi
határvadász-laktanyák részére

Bárhová Borgóprund
 Tihucza
 Gyimes
 Tölgyes
 Tusnád
 Árpádkori székel Gyöpűörs
 ij, tegez
 pitykepáncéllal fedett csizma,
 nadrág és nemezbekecs.
 Szűr mint a mai

20. kép. Székely történelmi téma:
 Chiovini Ferenc vázlata a borgóprundi,
 tihucai, gyimesi, gyergyótölgyesi vagy
 tusnádi határvadász-laktanyák részére

21. kép. Huszár asztalnál, befejezetlen Chiovini vázlat

22. kép. Ivójelenet.
Chiovini Ferenc vázlata, amely témájában kapcsolódik a borsai laktanya freskóihoz

23. kép. Lovaskompozíció I.

Vázlat a borsai határvadász-laktanya dohányzó helyiségének étterem felőli oldalfalára

24. kép. Lovaskompozíció II.
Vázlat a borsai határvadász-laktanya dohányzó helyiségének étterem felőli oldalfalára

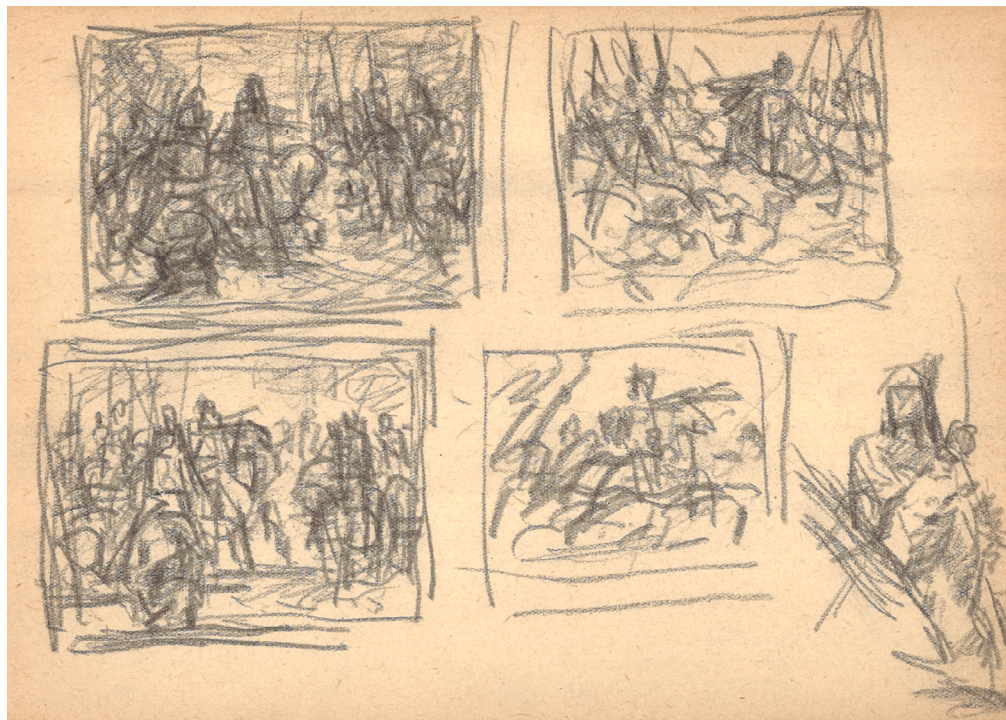

25. kép. Székely katona I.

26. kép. Székely katona II.

27, kép. Székely katona III.

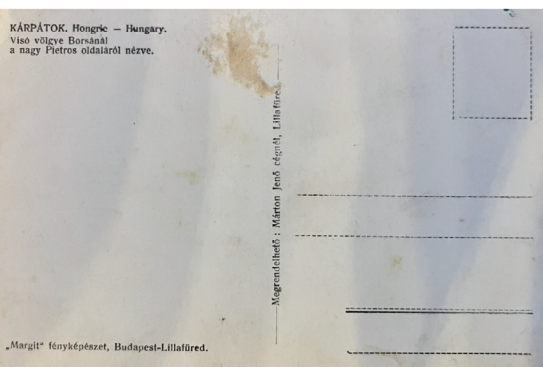
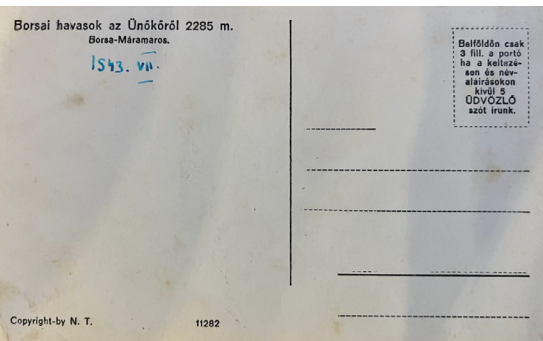
28. kép. Csatajelenet – kivont karddal Hunyadi

29. kép. Székely lovas katona

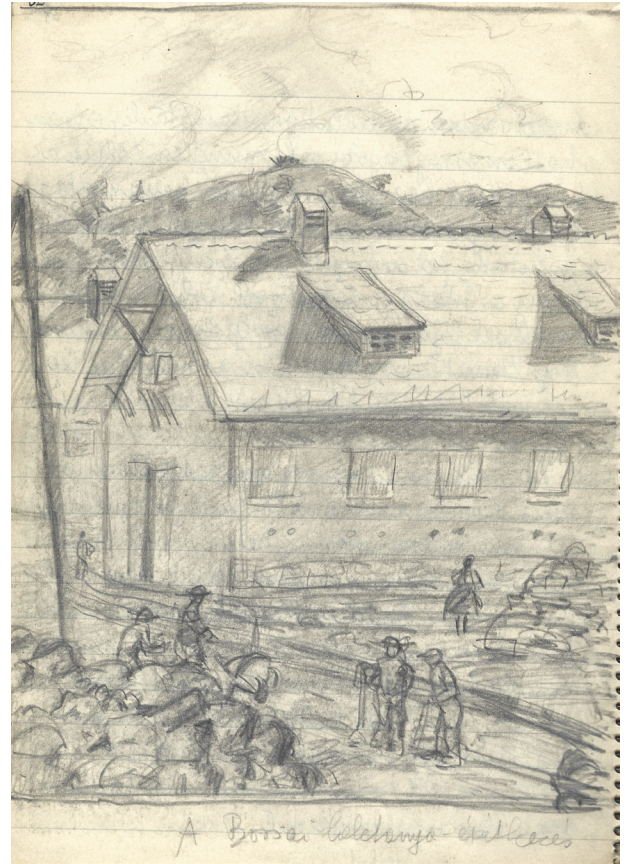

30. kép. Chiovini Ferenc baráti társasággal a Keleti-Kárpátokban, 1943 nyarán
(Chiovini Ferenc jobb elől ülve, ikonikus barettsapkájában és felesége Wegling Irén, bal elől ülve)

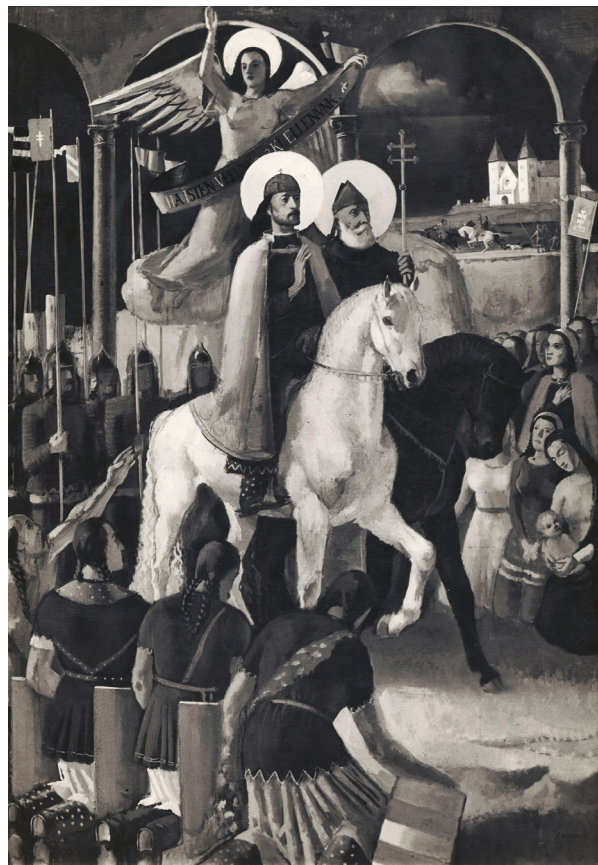
31. kép. Borsai képeslapok 1943-ból, a Chiovini családi archívumból

32. kép. Chiovini Márta - a festő lányának -
rajza naplójából, a borsai építkezésről
(1943 június)

TOVÁBBI,
NEM AZ ÉSZAK-ERDÉLYI
MUNKÁKHOZ KAPCSOLÓDÓ,
KIÁLLÍTÁSON BEMUTATOTT MŰ

33. kép. Szent István térítő útja (1938),
kultuszminiszteri elismerésben részesült
freskóterv rekonstrukciója (2×1,5 m),
melyet Chiovini Ferenc a budapesti
Lehel téri templomba szánt

Chiovini
családi archívum®

A katalógust összeállította, szerkesztette és kiadja:

Dr. Hatvani István Gábor, a művész dédunokája, a Chiovini hagyaték gondozója

Katalógusterv: Eszes Fruzsina

A katalógusban bemutatott anyagok forrása a Chiovini családi archívum.

A címlapon: Chiovini Ferenc - Székely gyepűörs

A hátlapon a borsai határvadász-laktanya homlokzati képe:

HU_BFL_XV_17_f_834_Borsa_004_Tibucz_a_homlokzatok

A katalógus az alábbi tanulmány anyagaiból készült.:

Hatvani István Gábor–Kertész Róbert:

Chiovini Ferenc murális művészetének ismeretlen alkotásai –

Észak-erdélyi határvadász-laktanyák freskói (1943).

Rendvédelem-történeti füzetek XXXV. évf. 69-70. sz. (2025)

eISBN 978-615-02-6311-3

Készült a Nyomdában 200 példányban.

© 2026 Hatvani István Gábor

A mű a Creative Commons 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) licenc alatt érhető el.

Chiovini Ferenc
facebook oldal

Chiovini Ferenc
wikipedia oldal

TÍHUCZA. BORJA. KASZINÓ ÉS
NŐTLEN TÍSZTI ÉPÜLET TERVE.

M=1:100 HOMLOKZATOK.

23/b

M.K.I.R. HONV. ÉPÍTÉSI IGAZGATÓSÁG BUDAPEST.

NB. MÉRETEK A HELYSZÍNEEN ELLENŐRİZENDŐK!

